Aruncuk au

Aǀil au iyn âu atòmban kapamen aku kata jijur âju be ejuror âi, be na mbi aga buyâb âbu.

Kañaǀ aku kucâlhlumulom pop di **ARUNCEN AU**. Na mbi aǀil au akòben aban, mbi apàmen annyn âu ayàm-ban a o akin-mi, a mbi aruncen-ol. Be, na mbi apàmen annyn âu a mbi aruncen-ol, ntuáh o mba alob-o'-mo ma àn-ol "au mb'uruncen-om", be mba aga i'àkai to hurâr âhu.Non aga já bugoror bákel, nakai kaànen-ol, non ewañ âi butonda di kakul âku pop.

A. Poopy, na mbi annyn âu ajuk maama o akae-to-m kukk aku pòko, iaajuk-ol pop maama ànenem d'o di bugoror abu, annyn âu nanamulen di kàni kamá aǀil au umú nakkine ma aruncen-ol; no na mba arink-ol. Ntuáh pop mbi arink-ol ma àn-ol "manté nukkine iruncen-i ña?", be mbi awol-ol ma àn-ol:"Ampá, nubaje ña assùbar?".Mba àn-ol "Sé". Nàn-ol:"Mbu ujikér jijur jákkel já au ukin-mi, nuñaǀen-om, ma inje mbi ikai babu ampa-ol di iña-ol". Na mbi aǀil au ajukul jijur âju já o akin-mi, nakai kaàlob-ò-mo.

(*O papel da família)* Na mbi arej-ol jijur âju já o akin-mi aban, annyn âu nakai be babu kubaj a'kata jijur â'ujú. Na mbi akai be bo nka aryǀ, nameb kubaja-ol kata jijur âju, kàmom ampa-ol di iña-ol; ou non po' non iña-i amì-mo di kàni au m'uruncum babu an au, ban namìr-ol, mba akai k'àn (ka alob) anñàkan au ata annyn âu umú da aǀil au aruncum.

Nka aryǀ di kulob ma mbi kupàmen-ol jijur âju já o mba ayab; bañaǀent para aǀilyn âu umú. Na mbi kujuk jijur âju a bukó kukin-mi, mbi kurink para an au ata di ekàk ai uiú da ajur au aòm man kurink-ol manté iaagoror, manté nabaje huku ohu, iaassuum-kulob, ma mbi kulassu-ol. Po'ban inkit bi kulo'mo ampau jijur âju di iña-ol diló.

Na mbi kulob-i'-mo kuban, kubaj a'kata ajur au umú ketubí kèn-il para àó, mata bukó pop mbi kukai be di hank ahu da aǀilyn âu aòm man kurink an akel manté o iaagoror, nabaj kalhlàk aku, iaapitik hiyt âhu. Non já non iaagoror, nabaj kalhlàk aku, iaapitik hiyt âhu, inkit mbi kèn-il àó. Non já non agorororit, apitikorit hiyt âhu, abajut kalhlàk, mbi kèn-il sé. Mata kubaj a'kata ajur au mbi kènul kussoñunen-ol jak di an au abàm kalhlàk aku, ka-mbi alâm di eluup ai da mba assoño mata bacàr abu.

Ban, na mbi elob ai ekoki ebao, inkit mbi kuñaǀen aǀilyn âu. Mbi kèn-ol:"Ampa, nukkine jissùbar di ajur ou ata antèjiman?" O mba anongor manté nakkin-ol. Akkinol já, nànul àó; akkint-ol já, nàn-il sé.

(Os incidentes do casamento combinado):

Be baje aho, na mbi ànul já akkint-ol, iña-ol di aruncen au mbi kulat, mata kurinkeban maama ajur au umú ànom mata bugoror obu, maama kuñaǀen-ì-m.

Ampau ajur au di iña-ol ketubí kuña|en-ol para be na mbi hukk ahu hury|ul hata ejuror âi, inkit bi kuña|en-ol; momu ka| manir amu non ma kurinkum a|ilyn âu.Be o atibá anamulen màme ri màme, mata o a|il au.

Po'ban, an au aruncen-mi a|ilyn âu, ko di ampau ajur au di iña-ol diló na mbi kukok elob ai kuban, *(1º vinho)* inkit bi a|ilyn âu a|ar eninum âi iata bunôk abu be babu ampau ajur au di iña-ol. Ntuáh o mba a|ar bunôk abu be babu ampau ajur au, be an au aruncen-ò-m mba a|a'bo, bussonhn aru.

Na nkaary|-bo, naul-i'-bo ma àn-il:"Ampa nàne bunôk abu bòbe ba aul-ù-m". Po'ban ampau ajur au mbi awôl kupaal-ol beri iàr ai kata di hank ahu ma kujakken-bo, ban naña|en-il.

Na mbi hukk a'hury| hata ejuror âi, mbi a|ilyn âu a|arul jòn *(2º vinho)* bunôk abu bata **epin âi**.

Uaiuóm epin âi? Kàni, ma an-o-an aña|en ahlol-ol di kàni hukk a'hury|e hata **ejuror âi**, no na mbi an-o-an apinen ahlol-ol hukk a'hata ejuror âi. Eninum âi iá mbi an-o-an a|ar be bo iatòm eboh âi.

EJUROR ÂI

Di hukk a'uhú-má, na mbi kujuror, an-o-an o ma abàm-ban <u>sikkere| âsu sigaba</u>, <u>kalhlìt aku di karaw aku</u>.

Kalhlit aku ko ka mbi ajur au abuj no. Mbi kury| no, di hukk a'uhú, huk aru ka'hì, mbi kuto|k eluup-o-eluup da mujur omu mem-mi ka mbi kujuror. Na mbi kuto|kul-il péh kuban, di ku|ar-il be di eluup ai iata annyn âu da mbi kujuror. Ban an-o-an naul apañor-ol kalhlìt aku abuj. An-o-an abàm sikop asu nau'-so apañor-ol; abajut já, ña.

Ban mbi kucâlhl ma kuña|en essuk ai kàni bukó kujurorum, ko ma kuwolenenem kupañor-il ma iakènul:"Inje iyàm ajur au ata antèjiman" man essuk ai ejam, ma iakuye| uña| au uata sikonkon âsu.

Ejuror âi ebao, ña, kugaeban ejaju ai.

(*Entraram no caminho para o casamento, em conjuinto, toda a classe de idade.*

Para o cristão não pose ser assim, devido às diferentes vocações.

Mas agora também para os outros: cada um faz as contas com seu projecto de vida, de estudos, etc.)

AJAJU AU

Uaiuóm ajaju au? Ajaju au an au abamban ajur ou, najuroreban (nakkueneban).

Na mbi ajuror aban, nayá ebu| ai iatyâr âi, iànei-mi jigàb aju.

1. Uaiuóm jigàb aju ou **HUGAB AHU**? Jigàb aju ebu| ai iá mbi essuk ai emìrum kàni au nujuroreban, nucunkeneban ebank ai iatyâr âi iata eress âi be buyâb âbu: nucuk upìnen ujañ au uaro|-bo-m, uàmom hutok di kanor.

Baje **sibu| asu** hlay sa mbu uyá, ebu|ai iata-i mbi ebutìenor kajañ-o-jañ be na mb'ury| di kajañ aku ka mbu utèpum ban nuga buyâb âbu; mo'ma mbu upinenoro, manor di buy'àbu bata ul, ujañ au uaro|-bo-m be buyâb âbu, man essuk ai emìr pop; ntuáh iahan âi mbi kupineni-uo, ko mbi kujiker sibu| asu sa mb'uyá kajañ-o-kajañ, di kulasso maama ukòbenem ban di kèli kucecen-i pop, non kuju'já di kàni au ulet di nuga-to huku ohu hata-i. Bukó iakupinen ujañ au uata katèp aku di kujiker bukul abu manté bukòbene man mbi kèli kuga kare| aku Na mbi ujañ au utok ña nutèp.

No ka| na mbu ujuror uban, iahan âi iata di hank ahu d'uò-m di kumebor man kulob man mbi kuul-i ti| butonda ta mbu uwañ, man uga **kacàrat aku**. Hank-o-hank ko ma kucâlhlenem ti| butonda ta mbi ejaju ai ewañ man <u>kucàrat man kubaj emaan ai be na mbi kutèp.</u> Emaan ai uiú ia mbi kuwañ, di kuñak-io di ukàg au be na mbi kutèp. Kugaut-mo já ketubí kubaj kury na mbi kulako di siluup asu sata-il ko di ujur ou ka mbi kuyabul. Uah au uao pop uá iahan âi kuulumem ejaju ai ti| kuwañ man kucàrat uòue: non bacàr abu bussóh já an au atèpum ata di hank ahu da ajaju au aò-m, mba akai kaacassen emaan ai iata-ol di eluup ai iata an au da ajaju au awalen-io-m.

*(**Previdência**: economias em vista do casamento. Função social da propriedade clânica. Amortecedores sociais...)*

Na mbi an au acassen-io, ajaju au mba ajum to man ajuk ekùt âi, manté ekung ai, ban napinen kubass aku ka mbi kèli kume| di ekùt âi manté di ekung ai ia mbi an au a|ar; be na mbi ajal, ña nalañen-io ajaju au. Di mo òtubú umanj di kàni an au umú kamá bacàr abu bobu ia|-ol.

Na mbi kajañ aku ka ayáum-mi jigàb aju kubao (kajañ aku kutyâr âku kata ka| na ajurorum, o ma agam ***hugàb ahu***), nayá ebu| ai iaio iawolim "kugàb aku kugaba" ou

2. ***HUMEMP AHU.*** Uaiuóm kugàb aku kugaba manté pop humemp ahu? Kàni ebu| ai iam-mi ma eyáim unca| au ugaba bapend abu.

Na mbi ayá ebu| ai uiú, ampa-ol mba ànul ajaju au umú akai ka anòmul kupu aku kata sikumb asu man kukùmen-so (kukúru'so) be na mbi sikòben, ña <u>nabuj eband âi</u>. (*Esana*)

Na mbi abuj *eband âi* na|ar elu ai iaio bébata hank ahu hata-ol, iaio bébata bajur obu man ancàm.

Uaiuóm **eband âi?** Eband âi kàni ajaju au nabuj sikumb asu sa akùmen-mi (sa akúrum) bébata hank ahu da aò--m beri hank ahu da bajur obu buò-m. Na mbi an abuj eband âi, nameb para iahan âi kata di hank ahu da aò-m man añaļen-il àn-il o mba abuj

eband âi. Non já non an akel ata di bukó ampau ajaju au ànl-ò-m "uul-om ekumb ai man añol-om abuj eband âi", o pop mba aul-ió añol-ol abuj man agat-ió. Po'ban mbi kujamor ban inkit bi akai ka aña|en kuhlol-ol, kàmom ampau ajur ou di iña-ol. Di hukk a'uhú na mbi abuj eband âi, mbi kury| di kugìt ukândum au uata sikumb asu, uao be babu ajaju au, uao be babu bajur obu. Po'ban mbi ku|ar bagek âbu bébata bukan aku ka aùm sikumb asu saso kukùmen. Elu ai uiú iata bajur obu mbi kusisen-io be hank ahu hata-ol. Bukan aku ka mbi kusisen-ió iahan âi beri iàr ai kata di eband âi uiú beri ejaju ai, di baal àbu ka mbi kupìcor di kupaal-il. Mbi kuul-ió kuban, iahan âi kata di hank ahu uhú da kusisen-io-m bèt mbi kènul *eryman ai* kukâil man kugìtor ukândum au uata sikumb asu. An-o-an nàt di elu ai iata-ol be ta assoñom. Na mbi kury| di hank ahu ta an-o-an assoñom, mbi kuwolul iàr ai di ujur ou beri mujur omu mi||et amu mata di ebajorum âi iata-ol man kutokoñ elu ai uiú be di si|aa| asu sa mbi kulèw no. Di hank ahu uhú da eryman ai kugìtorulom elu ai, ketubí kugìtor-ió pòio, be mbi kucâlhlen iaio bébata hank ahu man kuléw si|aa| asu man kury, iaio bébata ujur ou ka mbi kuribul be di hank ahu ta kubùm eband âi. Iyn âi, iàr ai, ejaju ai, ujur ou di baal àbu bukó pop mbi kuléw si|aa| asu di kuñul elu ai man kury, bukú ka| kata di hank ahu da ajaju au abùm eband âi.

Mata uáh ma eryman ai kuwolum-mi iàr ai, ujur ou di mujur omu man kikutokoñ elu ai iata eband âi kata di an-o-an di ebajorum âi iata-ol? Uah au uú kugam man bukó poopil kumìr kàni ajaju au ayàm bajur obu bata di hank ahu hata-il nancàmeban, kamá mbi a|ar-ol ayab. *(Pode-se equiparar a Dote para a família alargada...)*

Na mbi ajaju au abuj eband âi, mbi abu'io o ma ayám ebu| ai iàneimi "**bapend abu".** Non abu'io já o di "kugàb aku kugaba" kàmom "humemp ahu", mbi kènul nabujalie, jakut.

Mata ajaju au na mba ayá "bapend abu" no na mbi acuk apàmen sinigenum âsu sata bébata eluup ai iata-ol. Ejaju ai kata no napy anu kunigenumorit eluup ai uonk au, ma iaku|ar kuiaj aku kalâg âku kunigenum, ntuáh non màme na ku|arem uonk au manté uata sibekel asu manté uata uàhl au. Kuiaj aku ukú kalâg âku ka kunig-enumem iakèn-ko sinigenum âsu.

3. BAPEND ABU. Uaiuóm upend au? Kàni ebu| ai iam-mi ma eyái-m unca| au pouo bapend abu.

Di kajañ aku na mbu uyá ebu| ai iaio iànei-mi "hungòm ahu", no, di kajañ aku ukú òtubú ugo'no uah uakkel man uhèpulo; be ka| na mbi uyá "entin âi" nucuk jòn man uhempelen bupàk abu bata sikol asu, ntuáh uonk .

Uaiuóm "hungòm ahu"?

4. HUNGÒM AHU kàni ebu| ai ió ma eyáim unca| au bambele| abu ió ka| pòio. Momu pop entina, be ió ebàm entin âi tutaru ban d'ebahl; iata hungòm ahu io ma erogum.

5. ENTI\ ÂI Nuba|en di ebu| âi bambele| abu bayem abu harahl, di enti| âi diló, manté iata muhañai amu, da mba alkok utoj au uata basssù abu.

Uyá sibu| asu usé sigab asu nuyá ebu| ai iaio jòn iebanum ai iànei-mi "ehanjakur âi". Uaiuóm "ehanjakur âi"?

6. EHANJAKUR ÂI kàni ebu| ai ioiu ma eyáim unca| au ió pòio bagel abu. Hungòm ahu, entin âi, ehanjakur âi so sigam sibu| asu sâmâk âsu mata, na mbi òn ubu|o-so mbi ubui para di kare| aku be di jiramb aju man ubuj sikumb asu sigaba.
Uaiuóm **jabui aju?** Nubuj sikumb asu di kare| aku be di jiramb aju man mbi bakìn abu bènen-i nata kapìcor âku: nutah mata m'uyam ebu| ai iâmâk âi.
Po'ban na mbi ubuj sikumb asu uban, di kajañ-o-kajañ na mbi ewagen âi ega mb'u|ar jinôk aju m'uwassen di ukìn âu d'ubùm sikumb asu.
Ban na mbu utèp au ujojoro, mata mbu ujiker di sibu| asu s'ubu|om. Be non já non iahan âi kukkin já, hurym ma au òlim kapìcor âku, mbi kèni ot katèp nulako-to para m'upìcor.

7. Na mbi kajañ aku kury| ka mbi **UTÈPUM**, mb'uwassen m'ubu'ió man uña|en ukìn âu kàni au nuwalen ero| ai iata ajaju au m'utèp.
Na mbi òn utèp mb'upamen silomp asu, sibirai asu, bulinum abu be di uwehlum au. Uah au uué bébata uáh? Nòn elomp ai bébata kamoj aku kata mumel amu bébata japassen aju jata bukàp abu (m'uìssen-bo). Bulinum abu, (manté pop jijand aju), ba mbi bu|arumul bukàp abu di busson abu be tyâ| man ku kulu-bo. Sibirai asu so sa mbi kupassenum bukàp abu ba mbi kulú. Uwehlum au uó uá mbi awehlum kukkal aku man kuga metetet.

Na mbi atèp eluup ai ebao, ña nalob mata **BUYÂB ÂBU** man aña|en iahan âi iata di hank ahu man kugéu sibekel âsu. Kugéu sibekel âsu kuban, na|ar jininum aju jata bunôk abu man ka awassen di bakìn abu man mbi bukó poopil kata di hank ahu kèli kubaj bunôk abu bébata buyâb âbu.
Po'ban annyn âu aruncen-ò-m mbi akai ka aña|en ahlol-ol, àmom ampau bajur obu, kàni o mb'aga buyâb âbu hunak ahu uhú-má. Hukk ahu na mbi hury| hata buyâb âbu mbi kumeb bunôk abu di silomp asu man mbi ejaju ai di ujur ou be di baal àbu kury| di kujakken-bo di hurâr âhu butat ta kuuawem. Ketubí kuban bo pòbo, be mbi kucâlhlen babo ba mbi iàr ai kujakken kata di hank ahu ta bajur obu buò-m.
Di ku|arul hunt ahu beri ekùt âi, da mbi kurende n dô mubass amu, di ku|ar bunôk abu bagau abu belelel ban di bussuum. Di kucâlhlen jòn bunôk abu babo be bussonhn aru di eluup ai. Iyn âi di iàr ai na mbi kusisenul bajur obu mbi kujakken-bo, ko di iyn âi beri

iàr ai kata di keelum aku da ajaju au aòm. Bunôk abu jòn mbi kusisen-bo babu ahlol-ol, elomp ai iâmâk âi. Elomp ai uiú mbi iyn âi di iàr ai kasisen-mi bajur obu kulañul ña di kujakken-bo, di kury pop si|aa| asus sa mbi aléw to ia|-ol.

Ekùt âi di mubass amu ma kurenden-dô-m di ekùt âi be di hunt ahu emanjum âi iata di kàni uah au uata bajur obu ua agororumem di eluup ai iata ampa-ol, non etamp ai di etun âi, momu ka| ma mbi agororum-uó di eluup ai iata apañor-ol.

Po'ban ejaju ai di ujur ou be di baal àbu mbi kukai be butat di hurâr âhu ta atèpik au auawem. Ejaju ai iakuye| uña| au uata ñikul añu (?), ujur ou di mujur omu iakururen be bo butat be ka| na mbi kulañul be to di eluup ai.